

О. М. Ткачук

**Закон України
«Про захист прав споживачів»:
постатейний покажчик
правових позицій
Верховного Суду України
(практика 2011–2018 років)**

Харків
«Право»
2019

УДК 366.543(094.58)
Т48

Ткачук О. М.

Т48 Закон України «Про захист прав споживачів»: постатейний покажчик правових позицій Верховного Суду України (практика 2011–2018 років) / О. М. Ткачук. – Харків : Право, 2019. – 200 с.

ISBN 978-966-937-648-0

Збірник є логічним продовженням серії постатейних покажчиків правових позицій Верховного Суду України.

Він містить систематизацію рішень як старого Верховного Суду України, так і нового Верховного Суду за період з 2011 по 2018 рік у справах, що стосуються захисту прав споживачів.

УДК 366.543(094.58)

ISBN 978-966-937-648-0

© Ткачук О. М., 2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
Ст. 1	<p>Порука є способом забезпечення зобов'язань боржника перед кредитором і має похідну правову природу від правовідносин, що виникають з кредитного договору.</p> <p>Поручитель за змістом договору поруки не є споживачем послуг банку з кредитування, а, навпаки, є особою, яка своєю відповідальністю забезпечує відповідальність боржника у договорі споживчого кредиту, тобто споживача.</p> <p>Договір поруки не є договором на придбання, замовлення, використання продукції для особистих потреб, не пов'язаних з підприємницькою діяльністю, виконанням обов'язку найманого працівника, або договором про намір здійснити такі дії.</p> <p>Отже, поручитель не може розглядатись у договорі поруки як споживач послуг банку, а тому у цих правовідносинах на нього не поширюється дія Закону України «Про захист прав споживачів».</p> <p>Таким чином, оскільки у справі, яка переглядається, договір поруки містить третейське застереження, то спір між банком і поручителем про стягнення заборгованості за договором споживчого кредиту, за виконання зобов'язань за яким останній поручився, підвідомчий третейському суду.</p>	№ 6-1718цс17 від 15.11.2017 Верховний Суд України	про стягнення заборгованості за кредитним договором
Ст. 1-1	<p>Разом з тим місцевий суд і суд апеляційної інстанції, пославшись на правовий висновок Верховного Суду України у постанові від 11 листопада 2015 року у справі № 6-1716цс15, правильно зазначили, що спори між кредитодавцем та позичальником (споживачем) за договором про надання споживчого кредиту, що виникають як під час укладення, так і під час виконання такого договору, відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону № 1701-IV, незважаючи на наявність третейського застереження в договорі,</p>	№ 14-336цс18 від 12.12.2018 Велика Палата	про видачу виконавчого листа

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>не можуть бути предметом третейського розгляду, оскільки цим Законом України від 03 лютого 2011 року № 2983-VI від 03 лютого 2011 року «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про третейські суди» щодо підвідомчості справ у сфері захисту прав споживачів третейським судам» виключено з компетенції третейського суду вирішення спорів щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки). Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що визначення, права та обов'язки споживачів урегульовано у Законі № 1023-XII. У Преамбулі Закону № 1023-XII зазначено, що він регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів.</p> <p>У пункті 22 статті 1 Закону № 1023-XII у цьому Законі терміни вживаються в такому значенні: споживач – фізична особа, яка придбає, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.</p> <p>Також визначена сфера дії цього Закону у частині першій статті 1–1: цей Закон регулює відносини між споживачами товарів (крім харчових продуктів, якщо інше прямо не встановлено цим Законом), робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг.</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>Отже, якщо договір, у тому числі кредитний, укладений на задоволення особистих потреб фізичної особи і не пов'язаний з підприємницькою діяльністю такої фізичної особи чи виконанням ним обов'язків як найманим працівником, такий договір є споживчим і наявність судового спору щодо цього договору не впливає на його характер, як споживчого, відтак і сам спір у будь-якому випадку стосується прав сторони договору, як споживача, а вирішення такого спору, незалежно від його ініціатора, має ґрунтуватися та враховувати і вимоги Закону № 1023-ХІІ.</p> <p>Тобто незалежно від предмета і підстав позову та незважаючи на те, хто звертається з позовом до суду (банк або інша фінансова установа чи споживач), на правовідносини, що виникають зі споживчого кредиту, поширюється дія Закону № 1023-ХІІ.</p> <p>За викладених обставин суди попередніх інстанцій зробили обґрунтований висновок про відсутність правових підстав для видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 31 березня 2015 року у частині стягнення із позичальника ОСОБА_3 на користь ПАТ «Укрсоцбанк» заборгованості за кредитним договором.</p> <p>Однак Велика Палата Верховного Суду не може погодитися з висновками судів попередніх інстанцій в частині вирішення питання про видачу виконавчого листа на виконання рішення третейського суду про стягнення кредитних коштів із поручителя ОСОБА_4 з таких підстав.</p> <p>Споживачем, права якого захищаються на підставі Закону № 1023-ХІІ, є лише громадянин (фізична особа), котрий придбас,</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити товари (роботи, послуги) для власних побутових потреб. У Законі урегульовані відносини саме споживача.</p> <p>Частиною першою статті 11 Закону № 1023-ХІІ визначено, що між кредитодавцем та споживачем укладається договір про надання споживчого кредиту, відповідно до якого кредитодавець надає кошти (споживчий кредит) або бере зобов'язання надати їх споживачеві для придбання продукції у розмірі та на умовах, встановлених договором, а споживач зобов'язується повернути їх разом з нарахованими відсотками.</p> <p>У частинах першій, другій статті 553 ЦК України визначено, що за договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку. Поручитель відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником. Порукою може забезпечуватися виконання зобов'язання частково або у повному обсязі.</p> <p>Відповідно до частин першої, другої статті 554 ЦК України у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні (субсидіарну) відповідальність поручителя. Поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи чи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки.</p> <p>Зазначені норми розміщені у §1 Загальні положення про забезпечення виконання зобов'язання Глави 49 Безпечення виконання зобов'язання Книги п'ятої Зобов'язальне право ЦК України.</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>Можна зробити висновок, що договір поруки є додатковим, акцесорним зобов'язанням, який забезпечує належне виконання основного зобов'язання та виникає і існує лише за умови існування основного. Тобто не є споживчим договором, а сторона такого договору не є споживачем, оскільки вказаний договір не направлений на задоволення потреб поручителя.</p> <p>Оскільки поручитель ОСОБА_4 є стороною акцесорного зобов'язання, не є споживачем і Законом № 1023-ХІІ не передбачено поширення на сторони акцесорних договорів його положень, то висновки місцевого суду та суду апеляційної інстанції про неможливість розгляду вимог до поручителя не ґрунтуються на законі, а тому судові рішення судів попередніх інстанцій в цій частині на підставі статей 409, 411 ЦПК України підлягають скасування з направленням справи на новий розгляд.</p>		
<p>Ст. 4</p>	<p>1. Нормативні акти, які регулюють спірні правовідносини, як і укладений між сторонами договір на електричне постачання, не передбачають відшкодування моральної шкоди споживачеві у разі припинення постачання електричної енергії.</p> <p>Що стосується вимог Закону України «Про захист прав споживачів», то відповідно до п. 5 ст. 4 цього Закону споживачі мають право на відшкодування моральної (немайнової) шкоди, заподіяної небезпечною для життя і здоров'я людей продукцією, у випадках, передбачених законом.</p> <p>За ст. 1 указанного Закону послуга діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення особистих потреб.</p>	<p>№ 6-4689св10 від 15.06.2011 Верховний Суд України</p>	<p>про захист прав споживачів та відшкодування моральної шкоди</p>

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>Таким чином, розділяючи поняття продукції й послуга, Закон передбачає відшкодування моральної шкоди лише за постачання небезпечної для життя та здоров'я людей продукції, а тому висновок суду про відшкодування моральної шкоди за безпідставне припинення послуги (відключення електричного постачання) є помилковим.</p> <p>2. Судом встановлено, що 26 березня 2007 року ОСОБА_10 уклала з ПАТ «КБ «Приватбанк» кредитний договір, за яким одержала в кредит 143 100 грн. на строк до 26 березня 2014 року під 16,08 % річних.</p> <p>Згідно з ч. 1 ст. 651 ЦК України зміна договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом.</p> <p>Пунктом 2.3.1 згаданого кредитного договору встановлено, що банк має право в односторонньому порядку збільшувати розмір процентів при зміні кон'юнктури ринку грошових ресурсів в Україні, а саме: зміні курсу долара США до гривні більше ніж на 10% у порівнянні з курсом долара США до гривні, встановленого НБУ на момент укладення договору, а також у разі зміни облікової ставки НБУ.</p> <p>Апеляційним судом встановлено, що в банку виникло право збільшити в односторонньому порядку розмір процентів у зв'язку із зміною облікової ставки НБУ та збільшенням курсу долара США до гривні більше ніж на 10% у порівнянні з курсом долара США, встановленим НБУ на момент укладення договору.</p>	<p>№ 6-38цс12 від 23.05.2012 Верховний Суд України</p>	<p>про визнання дій неправо- мірними та зобов'язання вчинити дії</p>

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>Рішення про збільшення розміру процентів прийнято банком 5 січня 2009 року, тобто до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони банкам змінювати умови договору банківсько-го вкладу та кредитного договору в односторонньому порядку», відповідно до якого встановлений договором розмір процентів не може бути збільшений банком в односторонньому порядку. Відповідно до абзацу 4 ч. 4 Закону України «Про захист прав споживачів» про зміну відсоткової ставки за споживчим кредитом споживач повідомляється кредитодавцем письмово протягом семи календарних днів з дати її зміни.</p> <p>Судом також встановлено, що датою зміни розміру процентів за кредитним договором банком визначено 1 лютого 2009 року. Як встановлено апеляційним судом, про таку зміну банк повідомив позивачку рекомендованим листом ще на початку січня 2009 р., тобто до дати зміни розміру процентів.</p> <p>Таким чином, встановивши, що банк прийняв рішення про збільшення розміру процентів за кредитним договором відповідно до умов договору й до набрання чинності Законом, яким встановлено заборону збільшення банком розміру процентів в односторонньому порядку, та про це повідомив позивачку в передбачений Законом України «Про захист прав споживачів» строк, суд обґрунтовано відмовив у позові.</p>		
	<p>3. Суди установили, що 16 травня 2015 року ОСОБА_1 скористалася послугами перевізника швидким поїздом сполученням «Миколаїв-Київ» зі станції «Миколаїв пасажирський» у плацкартному вагоні № 11, що підтверджується придбаним квитком на поїзд. Під час</p>	<p>№ 61-4309св18 від 26.09.2018 Касаційний цивільний суд</p>	<p>про захист прав споживачів, стягнення</p>

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>вказаної поїздки у зв'язку з погіршенням стану здоров'я позивача через запах фарби у вагоні її було переведено до вагону № 10. 08 липня 2015 року ОСОБА_1 скористалася послугами відповідача із перевезення пасажирів швидким поїздом № 121 сполученням «Київ-Миколаїв» зі станції «Київ пасажирський» у плацкартному вагоні № 24, що підтверджується придбаним квитком на поїзд, під час руху якого сталася пожежа.</p> <p>ОСОБА_1 зверталася зі скаргами до Державної адміністрації залізничного транспорту України з приводу незадовільних умов поїзду, за результатами яких проводились перевірки.</p> <p>Відповідно до статті 908 ЦК України, перевезення вантажу, пасажирів, багажу, пошти здійснюється за договором перевезення. Загальні умови перевезення визначаються цим Кодексом, іншими законами, транспортними кодексами (статутами), іншими нормативно-правовими актами та правилами, що видаються відповідно до них. Умови перевезення вантажу, пасажирів і багажу окремими видами транспорту, а також відповідальність сторін щодо цих перевезень встановлюються договором, якщо інше не встановлено цим Кодексом, іншими законами, транспортними кодексами (статутами), іншими нормативно-правовими актами та правилами, що видаються відповідно до них.</p> <p>Згідно статті 910 ЦК України за договором перевезення пасажирів одна сторона (перевізник) зобов'язується перевезти другу сторону (пасажирів) до пункту призначення, а в разі здавання багажу – також доставити багаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання багажу, а пасажир зобов'язується сплатити встановлену плату за поїзд, а у разі здавання багажу –</p>		<p>вартості поїзду, відшкодування моральної шкоди</p>

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>також за його провезення. Укладення договору перевезення пасажирів та багажу підтверджується видачею відповідно квитка та багажної квитанції, форми яких встановлюються відповідно до транспортних кодексів (статутів).</p> <p>Статтею 100 Статуту залізниць України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 квітня 1998 року № 457, зазначені повинні забезпечувати потреби населення у пасажирських перевезеннях, безпеку користування залізничним транспортом, необхідні зручності, якісне обслуговування пасажирів на вокзалах і в поїздах, своєчасне перевезення і збереження багажу і вантажобагажу. Організація перевезень пасажирів, багажу та вантажобагажу встановлюється Порядком обслуговування громадян залізничним транспортом, який затверджується Кабінетом Міністрів України, а умови перевезень – Правилами перевезень пасажирів.</p> <p>Установлено, що недбале виконання своїх службових обов'язків працівниками відповідача призвело до порушення прав позивача, а саме: не було отримано якісні послуги з перевезення, порушено санітарні норми утримання вагонів у належному стані, погіршено умови проїзду позивача 16 травня 2015 року. Крім того, відповідачем порушено протипожежні правила утримання вагонів, не забезпечено належних умов перевезення пасажирів 08 липня 2015 року, що є підставою для відшкодування завданих збитків, зокрема, 50% вартості проїзду 16 травня 2015 року у розмірі 57 грн. 64 коп. та 100% вартості проїзду 08 липня 2015 року у розмірі 112 грн. 49 коп.</p> <p>Відмовляючи у задоволенні позовних вимог у частині відшкодування моральної шкоди суди виходили із того, що стаття 22 За-</p>		